

Svampe i naturbeskyttelse

- det glemte rige

Kaster man et blik på verdens naturbeskyttelsesindsatser, ser man hurtigt, at de primært fokuserer på dyr. En del af dem har også fokus på planter, men det er kun ganske få, der har deres primære fokus på svampene. Der kunne dog, svamperigets størrelse og betydning taget i betragtning, godt argumenteres for, at svampene fortjener mere opmærksomhed.

Tekst af Martin Schier Christensen og Alexander Holm

Du har nok hørt om orkideer, der ikke må plukkes i naturen, den finurlige hasselmus, der har fået bygget en dyr fauna-bro på Fyn, eller måske kender du én der har flagermus på loftet og ikke må fjerne dem. Der er utallige eksempler på arter, der på denne måde er sikret gennem lovgivningen, men vi tvivler på, at du nogensinde har hørt om fredede svampe. De findes nemlig ikke i Danmark!

Der er dog mange gode grunde til, at vi bør beskytte svampene. Svampe repræsenterer en kæmpe artsdiversitet og mange arter er truede. De varetager helt uundværlige funktioner i alle terrestriske økosystemer, hvor de indgår som en del af forskellige fødekæder og kan skabe levesteder for et hav af andre arter.

På den internationale scene har svampene også været overset, mens dyr og planter har modtaget langt mere opmærksomhed og beskyttelse. Der er begyndt at dukke en del NGO'er op, der forsøger at sætte fokus på svampene, men status er at kun ca. 0,2% af alle naturbeskyttelsesprojekter har svampene som en prioritet.

Af denne årsag har der længe foregået en kamp for at få tilført det tredje "F" -

funga - til det populære udtryk "flora og fauna", som ofte bliver brugt i internationalt betydningsfulde rapporter, deklarationer og konventioner. Trods årtiers kamp er 'funga' stadig ofte udeladt, hvilket er meget sigende for svampenes status ift. naturbeskyttelse.

Den manglende opmærksomhed på svampene er også i høj grad afspejlet i den internationale rødliste. Før 2013 var der kun tre svampearter på denne liste, men dette tal er nu oppe på 625. Der er dog lang vej op til de over 87.000 dyr og knap 63.000 planter, der på nuværende tidspunkt er blevet rødlistevurderet. På den danske rødliste er ca. 3300 arter af svampe blevet rødlistevurderet, hvilket er anderledes positivt.

Der findes dog lande i verden hvor svampene har et større fokus. I 2012 var Chile det første land til at beskytte en række truede svampearter ved lov. Lande som Finland, Polen og Tjekkiet har ligeledes beskyttet en række af deres mest truede arter.

Men det er kun sket én gang i Danmarkshistorien, at en naturfredning skyldtes tilstedeværelsen af sjældne svampe. I 2011 fredede man Frendrup Hede i

Rebild, der er en gammel skov-tilvokset hede. I fredningskendelsen står der specifikt, at det er tilstedeværelsen af en lang række sjældne og truede svampearter, der er hovedargumentet for fredningen. Dette er dog et meget unikt eksempel i Danmark - og her 12 år senere må vi erkende, at det var et enestående tilfælde.

Kender man en lille smule mere til svampe end blot de spiselige, vil man

Rødlisten

Rødlisten er en oversigt over hvor truede enkelte arter er. Den er udviklet af IUCN (International Union for Conservation of Nature), der består af både statslige myndigheder og naturorganisationer, og de står selv for den internationale rødliste, der vurderer arters tilstand på verdensplan. Der findes desuden regionale rødlistes (fx europæisk) og nationale rødlistes. Rødlisten beskytter ikke arter i sig selv, men meget forvaltning er forankret i tilstedeværelsen og antallet af rødlistede (truede) arter.

Foto af papegoje-vokshat af Thomas Læssøe

Foto af jensens vokshat af Jens N. Petersen

formodentlig kende til vokshattene. Dette er en artsrig gruppe af fantastisk farverige svampe, der primært vokser i det åbne land og ofte omtales som svampenes sommerfugle eller svampenes orkidéer. Ud over at være spektakulære, er de også gode indikatorarter, da de er meget følsomme over for gødskning og derfor kan bruges til at vurdere kvaliteten af græsland.

Af samme årsag er der en stribe vokshatte-arter, der er truede og risikerer at uddø fra Danmark, da de kun har meget få voksesteder tilbage. En af disse vokshatte endte med at have en hovedrolle i en sag om naturbeskyttelse for nylig. Der er her tale om Amager Fælled-sagen, hvor Nikolaj Kirk i stor stil formidlede hvilket tab det ville være, hvis det gamle overdrev på Amager Fælled skulle plastres ind i skyskrabere, når der er fundet sjældne og truede arter i området. Her fremhævede han et fund af Jensens vokshat fra 2017, der kom til at fylde en hel del i mediebildet. Dette

er en af de få gange en svamp har haft en hovedrolle i en sag om naturbeskyttelse i Danmark, på trods af at svampen hverken var stor, prangende eller kan spises.

Vedboende svampe (svampe der nedbryder dødt træ) er et andet eksempel på en gruppe, der kunne være oplagt at inddrage i naturbeskyttelse. Her findes der en meget stor artsrigdom og mange specialiserede arter, der kan fortælle noget om de naturværdier, der findes i skoven. Svampe kan altså nuancere og kvalificere indsatser, og da mange truede svampearter er gode indikatorarter for værdifuld natur, vil det ligeledes have gavnlige effekter for andre organismegrupper - det er et eksempel på den såkaldte "paraplyeffekt", hvor en eller flere arter beskyttes, mens det kommer de andre arter i området (under "paraplyen") til gode.

Svampe er formodentligt oversete i naturbeskyttelse, da de historisk er dårligt kendt, og da de er svære at finde. Nye Nye metoder er dog kommet til, som fx eDNA,

så man kan finde ud af hvilke arter, der er til stede i et område, uden at man behøver at finde svampenes frugtlegermer den korte periode, hvor de er fremme, og hvor der desuden er brug for en ekspert for at kunne få arterne bestemt (artsbestemmelse af svampe er nemlig svært!).

Alle forudsætningerne for at bruge svampene mere aktivt i naturbeskyttelse er altså på plads. Vi kender de artsgrupper, der vil være oplagte at beskytte, og andre lande har vist vejen for, hvordan man kan integrere svampene på forskellige måder. Vi ved desuden, hvor essentielle svampene er for terrestriske økosystemer og der findes nye metoder, hvilket gør overvågningen af svampene meget lettere. Så hvad venter vi på?

Martin Schier Christiansen er biolog med speciale i mykologi og Alexander Holm er biolog med speciale i naturbeskyttelse og formidling.